

KRASNY (97) ai

krasny a. kraśny.

-ã- (67), -a- (12); -a- *Mącz* (3), *RejZwierc*, *KochOdpr*; -ã- : -a- *OpecŻyw* (1 : 3), *OpecŻywList* (1 : 1), *HistRzym*(19 : 2), *SkarŻyw* (5 : 1).

comp i sup (6 + 4) (nã)kraśniejszy (4), nãkrasszy (1), kraszszy (1), krasszy a. kraszszy (4); -kraśniejszy *OpecŻywList*, *HistRzym*, *SkarŻyw*; kraszszy *Mącz* (3), *RejZwierc*; krasszy a. kraszszy *LibMal*; nãkraśniejszy : nãkrasszy *OpecŻyw* (1 : 1); ~ -ejszy (2), -(e)jszy (2).

sg m N kraśny, kraszszy, nãkraśniejszy (24). ◊ *G* kraśného (12); -ého (2), -(e)go (10). ◊ *A* kraśn(e)go (4), kraśny (2). ◊ *I* kraśnym (2). ◊ *L* kraśnym (5), kraśn(e)m (1); -ym : -em *ActReg* (2 : 1). ◊ *f N* kraśnã (7). ◊ *G* kraśn(e)j, kraszsz(e)j, kraśniejsz(e)j (4) *BielKron* (2), *RejZwierc*, *SkarŻyw*, kraśné (1) *OpecŻywList*. ◊ *A* kraśną, kras(z)szą, nãkraśni(e)jszą (16). ◊ *I* kraśną (2). ◊ *n N* kraśné, nãkrasszé (2). ◊ *G* kraśného (6); -ého (4), -(e)go (2). ◊ *A* kraśn(e) (2). ◊ *pl N subst* kraśné (1). ◊ *G* kraśnych (4). ◊ *A subst* kraśn(e) (1). ◊ *L* kraśnych (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Piękny, urodziwy; wspaniały; dorodny, rosły; *pulcher Mymer*¹; *conspicius forma, excuratus, floridus, formosus, generosus, ingenuus, liberalis, praesignis facie, speciosus, venustus Cn* (67) : [jelen] Z gętych rogów się wefelił. Ale nogi gdy oglądał/ Záfmutenie nieiákie miał: Rzekąc/ nic mi nie fá nogi/ Gdy mam táko krafne rogi. *BierEz Kv, R4v*; miłófcij má wierná/ meé nãkrasléé dzieciátko/ miluię cie pilno *OpecŻyw* 18v, *ktv*, 161v, 182v; w poftawie ciała wyfoki/ a proftý/ ręce ij ramiona maiątz ku widzeniu rofkófné/ w wymowie wáżny/ rzádkí/ ij mierný/ a między fynty ludfkiémi nãkraśnieyfły. *OpecŻywList Cv; PatKaz II 72; Mymer*¹ 24v; *MiechGlab* 57; Aby iá pan Bog omyflił krafnym fynem/ Piękná dziewoiá. *LudWieś A3v, A2v*; (*did*) Koth prziffedlí do lwa do krati mowy (-) Wei wey tocz iakifz krafni pan Abo rotmiłtrz albo heitman *RejRozm* 391; *GliczKsiąż* P8v; Siedm wołow krafnych [*septem boves pulchrae*]/ y siedm kłóów pełnych: znáczá siedm lath żyznych *Leop Gen* 41/26; *RejFig Bb; BielKron* 303v, 319v, 326, 426v; miáá corkę od íwego krolá nãkraśnieyfzá/ ták iże pod niebem nie mogło nic pięknieyfzého náležiono być. *HistRzym* 7, 6v, 52 [3 r.], 53, 53v [2 r.] (20); byłóć kráfzfzey czeládzi niemáło/ álec fie rozbiegło po robotam *RejZwierc* 39; Był młódzieniec krafny/ wzroftu wyfókiego/ á bárzo mierný y wftydliwy *SkarŻyw* 290; iedná niewiálta bogáta y piękna/ iego fię vrodá (bo był krafny człek) zpodufzczenia fzátańfkiego ták bárzo zápaliá *SkarŻyw* 308; vkázał mu fię máfz krafny z długá brodá ftáry *SkarŻyw* 308, 183, 285, 584; *BielRozm* 28, 30; *PaxLiz B*.

W połączeniach szeregowych (5): człówiek iest poftawy wzroflé/ kráfné/ a wdzięczné/ oblicze maiątz potzciwé *OpecŻywList C*; gdy vyrzáá z muru Kákaná męzá krafnego/ gładkiego y furowego [...] poftáá do niego chceli iá poiác zá żonę *BielKron* 299; Bywáciem niegdy tho ludziem dżiwno/ gdy vřrzá iz ktho młódy/ krafny/ rumiány/ á oplwity vmrze *SienLek* 12v, 18; tento człówiek tobie [Boże] wiele winien: Otho iáko krafny ielth á móżny y przyiemny. *HistRzym* 52.

W charakterystycznych połączeniach: *krasna*(-y, -e) *corka* (2), *człek*, *dzieciátko* (2), *dziewka* (5), *máż* (4), *młódzieniec* (*młódzian*) (4), *pani*, *panna* (4), *syn* (2), *żóna* (4); *krasne* (-y) *książę*, *pachółek*, *pan*, *śluga*; *krasna* (a. *kraszsza*) *czeladz* (2).

Wyrażenia: »las krasny« = *las wysokopienny* (2): Co to ieft? Corá láfu krafnego wzroftu lámá wielkiego/ niewidomi iá słudzy wodzą/ około niey wżędy chodzą. Wiele drogą chodźi/ á fládu nie rodźi. Odpowiedział Apollon. Corká láfu krafné⁸⁰/ ieft łódź z drzewá wielkiego *HistRzym* 24.

»uroda krasna« [*szyk 2 : 1*] (3): poruczył mu po łobie kroleftwo ípráwować/ bacząc go byc vrody krafney y vdátney síły. *BielKron* 129v, 461v; (*nagł*) Na fklęnicę. (-) SŁużyłam Woiewodom Krákwólkim przed láty/ Zdobiąc krafną vrodą íwá ich ftól bogáty. *KochFr* 123.

Zestawienia: [»krasni ludzie« = *krasnoludki* : wierząc ífz pod drzewem bżowym ziemni miefzkáią iácýs dźiwni duchowie álbo fantałmy/ ktorých oni krafnymi ludźmi zowiá [...] o ich vrodzie powiádáią/ ífz więcey ná łokiec niefá wýfzly wzroftem. *StryjKron* 159 (*Linde*).]

»krasna mowa« = *ozdobne, kwieciste przemówienie* (1): Co po tych krafných mowách? rozftápmy fię oto Vyżrzemy/ gdzie nas więcey *KochOdpr* C2v.

»krasny mowca« = *krasomowca* (1): Ani my w mieście/ áni ná Seymiech bywamy/ Ani tám krafných oných mowcow twych fluchamj. *KochDryas* [A3].

Szeregi: »i duży i krasny« (1): Widząc Kukułczy narod y duży y krafný: Miłuię páfierbięta/ á wzgardza rodzone *KlonWor* 61.

»krasny i urodziwy« (1): wziął w Małżeńftwo [...] Sioftry Witołdowej Corkę/ krafną y vrodziwą *StryjKron* 552.

W przen (1) :

Wyrażenie: »krasne ściany« = *wysokie, mocne mury albo mury Krasnego (gra słów nawiązująca do n-loc „Krasne” ‘miejscowość w okolicy Smoleńska’* (1): Tám Kniáz Połocko ftracił/ Sokól z pėrzynámi Aż pod niebo wyleciał wefpól z obróncámi. Sułza wýfchlá/ Sytná zbył/ Krafné pádły ściány/Turówla iuż nie iego/ Niełzczérdá/ Kośiány. *KochJez* A4v.

a. *Podrosły* (o dziecku, które już nie jest niemowlęciem); *adultus Mącz* [*zawsze comp*] (4) : yfch Barbarką pałzerbyczą fwoyą dzyeweczką krafná yufch chod y mową dobra mayacza, nozem wnoczi thefz wgardło zakłola *LibMal* 1544/83v; *Adulta aetas*, Wczefne látá. *Dicimus est iam adultus aetate et adulta aetate pro eodem*, Kráfzłzy dobrze podrosły. *Mącz* 262a, 262a [2 r.].

2. *Tłusty, gruby; suty; contactus sapore, saporatus, unctus Cn* (3) : *GlabGad* P5v; Darowała nas pani Gołpodyni fzełcią złotychna na krafną wieczęrzá *LudWieś* A3v.

Przen: *Tępy, nieokrzesany* (w dosłownym przekładzie łacińskiego przysłowia) (1) : Ktorzy maią wielki brzuch połpolicie mało miewaią rozumu dowcipnego, więcey fą ozralci leniwy [...] tak iako o nich połatinie ieft przypowiefc. *Craffus venter craffum facit ingenium*, może thak kto chce rozumieć krafný brzuch krafný czyni rozum etc. *GlabGad* P5v.

3. *Barwiony, kolorowy* (1) :

Zestawienie: »kraśne albo wielkonocne, [wielkie albo krasne] jaje« (1): [*Olgierd*] w Cerkwi Dimitrá Wielkiego Xiędzá Mołkiewfkiego przywitał/ y oddał mu kraśne álbo Wielkonocne iáie *StryjKron* 421; [[*Dymitr*] połłał mu [*Olgierdowi*] ízábłę y ogień/ obiecuiąc go w Wilnie przywitać z tymi vpominkámi wielkim álbo krafným iáiem ná przyfzłego roku 1332. wielik dzień álbo Wielkę noc *StryjKron* 420 (*Linde*)].

4. *n-loc Miejscowości* (26) :

»Krasne« (4): Fráncífzek Kraśínki z Krafnégo Probofcz Płotcki/ rć. *SarnStat* 1016 [*idem* (3)] 1043, 1065, 1194.

Zestawienia i zrosty: »Krasne Sioła« (1): do Boryłowá sześć mil nád rzeką Berezyną: Potym do Łoščaká ófm mil/ do Rádochościa śiedm mil/ do Krafnego źiołá [*lege*: sioła] dwie mili *BielKron* 436.

»Krasnystaw, Krasny Staw« (12 : 9): *LibLeg* 11/133, 137; *LibMal* 1552/169; Thátárowie do Ruśi wciągnęli/ łzkody wielkie czyniąc około Thurobiná/ Bełzá/ Krafnego łtawu *BielKron* 400, 400; *StryjKron* 557; *ActReg* 67, 93, 154, 155, 167, 171; MIáłto Krafnyftaw do dzieśiąći lat wolné od Podwód *SarnStat* 1050, 878, 969, 984, 1049 [2 r.], 1266, 1304, 1309. [*Cf* *znaczn.* 1. »krasne ściany«].

Synonimy: 1. *gładki, piękny, urodziwy, wdzięczny*; *zest.* »krasna. mowa«: *elokwencyja, krasomowa, krasomowienie, krasomowstwo, wdzięcznomowność*; »krasy mowca«: *krasomowca, orator, retor*; **a.** *podrosły*; 2. *gruby, okraszony, tłusty*; 3. *farbowany*.

Cf **KRASOMĘDREK, [KRASOMOWA], KRASOMOWCA, KRASOMOWIENIE, KRASOMOWNIE, KRASOMOWNOŚĆ, KRASOMOWNY, KRASOMOWSKI, KRASOMOWSKIE, KRASOMOWSTWO, KRASOMOWY, KRASORZECZNY, KRASZONY**

MB